

**ALISHER NAVOIY NOMIDAGI TOSHKENT DAVLAT O‘ZBEK TILI VA
ADABIYOTI UNIVERSITETI**

O‘zbek tili va adabiyoti fakulteti

Amaliy tilshunoslik va lingvodidaktika kafedrası

**HOZIRGI O‘ZBEK ADABIY TILI
O‘qituvchi sillabusi**

Tuzuvchi: Shohruh Abdiraimov

Fan/modul kodi MBIAF		O‘quv yili 2020-2021	Semestr 2 (bahorgi)	ECTS - Kreditlar 4	
1-semestrdağı ECTS – Kreditlar soni 4		Ta’lim tili O‘zbek		Haftadagi dars soatlari 3	
Fanning darajasi Yuqori darajadagi fan – 300		Fan/modul turi Majburiy		Modul rahbari Sh.Abdiraimov sh_abdiraimov@mail.ru	
Universitet kampusi 3-blok		Hafta kunlari seshanba, payshanba, shanba		Vaqti Kunning birinchi yarmida	
	Fanning nomi	Auditoriya mashg‘ulotlari (soat)	Mustaqil ta’lim (soat)	Jami yuklama (soat)	
	Hozirgi o‘zbek adabiy tili	<i>2-semestr</i> 45	<i>2-semestr</i> 45	<i>2-semestr</i> 90	
2-semestr	Modul 1 Hozirgi o‘zbek adabiy tili	45	45	90	
	JAMI	45	45	90	

Fanning tavsifi –

talabalarni hozirgi o‘zbek adabiy tilining nazariy masalalari (tushunchalar, nazariyalar va ularning isboti, sohaning amaliy masalalarini yechish usullari va boshqalar) bilan tanishtirish hamda hozirgi o‘zbek adabiy tili fanlarini o‘rganish uchun poydevor yaratishdan iborat. Ayni paytda u talabalarni shu sohada mantiqiy fikrlashga, ilmiy xulosa chiqarishga, adabiy tilning nazariy va amaliy muammolarini hal etish ko‘nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi.

Fan mohiyati –

– o‘zbek tili fonetikasi, fonologiyasi, grafika, orfografiyasi va orfoepiyasi, morfologiyasi,

sintaksisi, punktuatsiyasi va uslubiylatining nazariy asoslariga oid bilim va tushunchalarga oid bilim berish;

- fanning o‘zbek tilshunosligi sohalari bilan munosabatini anglatish;
- adabiy tilning shevalarga munosabatini farqlashni o‘rgatish;
- o‘zlashtirilgan nazariy bilimlarini amaliyotda qo‘llay olishni o‘rgatish.

Fanning natijasi –

Talaba:

- o‘zbek adabiy tilining asoslari va og‘zaki adabiy tilning yozma adabiy nutq me‘yorlariga munosabati kabilarni bilish;
- o‘zbek adabiy tilining grammatik qoidalarga tayanib, o‘z fikrini hayotiy misollar orqali asoslash;
- o‘zbek adabiy tili me‘yorlaridan amalda foydalana olish malakalariga ega bo‘lishi kerak.

Baholash mezonlari –

O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta‘lim vazirligining 2018-yil 9-avgustdagi 19-2018-sonli buyrug‘i bilan tasdiqlangan, O‘zbekiston Respublikasi Adliya vazirligidan 2018-yil 26-sentabrdagi 3069-son bilan ro‘yxatdan o‘tkazilgan “Oliy ta‘lim muassasalarida talabalar bilimni nazorat qilish va baholash tizimi to‘g‘risidagi” nizomga muvofiq ishlab chiqildi. Baholash ON, YN dan iborat.

Turi	Foizi	Saralash turi	Shakli
Og‘zak,i yozma, imtihon	50%	ON, YAN	Savol-javob, loyiha ishi
Mustaqil ta‘lim	50%		Taqdimot

Ta‘lim berish va o‘qitish metodlari –

interfaol keys-stadilar; seminarlar (mantiqiy fiklash, tezkor savol-javoblar); guruhlarda ishlash; taqdimotlarni qilish; individual loyihalar; jamoa bo‘lib ishlash va himoya qilish uchun loyihalar.

Kalit so‘zlar – hozirgi o‘zbek adabiy tili, fonetika, grafika, orfografiya, orfoepiya, fonema, tovush, harf, bo‘g‘in, urg‘u, fonetik hodisalar, imlo qoidalar

**Ma'ruza mashg'ulotlari
2-semestr**

№	Mavzular	Soat	Mashg'ulot o'tkazish muddati (hafta)
1	“Hozirgi o'zbek adabiy tili” fanining predmeti, maqsad va vazifalari.	2	1- hafta
2	O'zbek tilinin tarixiy taraqqiyoti va bosqichlari. Fonetika haqida ma'lumot. Fonetika va fonologiya.	2	2- hafta
3	Hozirgi o'zbek adabiy tilida unlilar va undoshlar	2	3- hafta
4	Bo'g'in va urg'u	2	4- hafta
5	Fonetik o'zgarishlar	2	5- hafta
6	Grafika	2	6- hafta
7	Orfografiya	2	7- hafta
8	Orfoepiya	2	8- hafta

**Seminar mashg'ulotlari
2-semestr**

№	Mavzular	Soat	Mashg'ulot o'tkazish vaqi (hafta)
1	Adabiy til – ma'daniy til. Adabiy til va shevalar. Adabiy tilining shakllanish bosqichlari	2	1- hafta
2	Til va tafakkur.	2	2-hafta
	Tovush va fonema. Bo'g'in va uning ahamiyati.	2	3-hafta
4	Grafika va yozuv tarixi. Harf va fonema		4-hafta
5	Imlo qoidalari. Qo'shma, juft va takroriy so'zlar imlosi	2	5-hafta
6	Kirill va lotin yozuviga asoslanga imlo qoidalarning farqi	2	6-hafta
7.	Adabiy talaffuz – madaniyatlilik belgisi		7-hafta
8	Globalashuv sharoitida adabiy til	2	8-hafta

**Amaliy mashg'ulotlari
2-semestr**

№	Mavzular	Soat	Mashg'ulot o'tkazish vaqi (hafta)
1	Adabiy tilni rivojlantiruvchi omillar.	2	9- hafta
2	Unlilar va undoshlar tasnifi va tavsifi.	2	9-hafta
3	Urg'u va uning ahamiyati. Fonetik o'zgarishlar.	2	10-hafta
4	Orfografiya tamoillari.	2	11-hafta
5	Imlo qoidalari: harflar imlosi va Asos va	2	12-hafta

	qo‘shimchalar imlosi		
6	Bosh harflar imlosi va ko‘chirish qoidalari	2	13-hafta
7	Qo‘shib, ajratib va chiziqcha bilan yozish qoidalari	2	14-hafta
8	Orfoepiya qoidalari.	2	15-hafta

**Mustaqil ta‘lim
2-semestr**

№	Mustaqil ta‘lim mavzulari	Soatlar miqdori	Bajarish muddati
1	To‘ychiboyev B. O‘zbek tili tarixiy fonetikasi. –T.: «O‘qituvchi», 1990.	4	1-2-hafta
2	Jamolxonov H.A. Fonetika, fonologiya va orfoepiya. Ma‘ruzalar matni. – T.: Nizomiy nomli TDPU bosmaxonasi, 1999.	4	3-4-hafta
3	Mahmudov A. Unlilar. – T., O‘zFA «Kibernetika» ilmiy ishlab chiqarish birlashmasi. 1993.	4	5-6-hafta
4	Mirtojiyev M.M. O‘zbek tili fonetikasi. — T.: «Universitet» 1998. 17.	4	7-8-hafta
5	O‘zbek tilining asosiy imlo qoidalari. –T.: «O‘qituvchi», 1995.	4	9-10-hafta
6	O‘zbek orfografiyasining asosiy qoidalari. –T.: «FAN», 1956.	4	11-hafta
7	O‘zbek tilining imlo lug‘ati. – T.: «FAN», 1976.	4	12-hafta
8	O‘zbek tilining kirill va lotin alifbolaridagi imlo lug‘ati. – T.: «Sharq», 1999.	4	13-hafta
9	Hojiyev Azim. Tilshunoslik terminlarining izohli lug‘ati. — T.: «O‘zbekiston milliy ensiklopediyasi» Davlat ilmiy nashriyoti, 2002.	4	14-hafta
10	Rahmatullayev Sh.U. O‘zbek tilining yangi alifbosi va imlosi. – T.: «Universitet», 1999 (qayta nashri – 2002).	4	15-hafta
11	M.Asomiddinov v.b, O‘zbek adabiy talaffuzi lug‘ati. – T.: “Fan” nashriyoti, 1984.	5	16-17-hafta

Fan bo‘yicha savollar to‘plami

1. “Hozirgi o‘zbek adabiy tili” fanining predmeti, maqsad va vazifalari haqida ma’lumot bering.
2. Hozirgi o‘zbek adabiy tilining ijtimoiy ahamiyati haqida ma’lumot bering.
3. Adabiy til va umumxalq tilining o‘zaro aloqasi haqida ma’lumot bering.
4. Adabiy tilining shakllanish bosqichlari haqida ma’lumot bering.
5. Fonetika haqida ma’lumot haqida ma’lumot bering.
6. Fonetika va uning turlari haqida ma’lumot bering.
7. Tarixiy fonetika haqida ma’lumot bering.
8. Qiyosiy fonetika haqida ma’lumot bering.
9. Eksperimental haqida ma’lumot bering.

10. Tavsiyiy haqida ma'lumot bering.
11. Fonetika va fonologiya haqida ma'lumot bering.
12. Tillarning paydo bo'lishi va taraqqiyoti haqida ma'lumot bering.
13. Tilning paydo bo'lishi haqida diniy va dunyoviy farazlar hamda ta'limotlar haqida ma'lumot bering.
14. Tillarning tarixiy taraqqiyoti va o'zgaruvchanligi haqida ma'lumot bering.
15. Sinxroniya va diaxroniya haqida ma'lumot bering. Hozirgi o'zbek adabiy tili va hozirgi o'zbek tilining farqini tushuntiring.
16. Adabiy til tushunchasi haqida ma'lumot bering.
17. Adabiy tilining shakllar haqida ma'lumot bering.
18. Adabiy til va sheva farqi haqida ma'lumot bering.
19. O'zbek shevalari va lahjalari haqida ma'lumot bering.
20. Hozirgi o'zbek adabiy tili qanday bo'limlardan iborat?
21. Til tarixi bo'limida nima o'rganiladi?
22. Fonetika bo'limida nima o'rganiladi?
23. Grafika bo'limida nima o'rganiladi?
24. Orfografiya bo'limida nima o'rganiladi?
25. Orfoepiya bo'limida nima o'rganiladi?
26. Leksikologiy bo'limida nima o'rganiladi?
27. Etimlogiya bo'limida nima o'rganiladi?
28. Dialektologiya bo'limida nima o'rganiladi?
29. Frazologiya bo'limida nima o'rganiladi?
30. Leksikografiya bo'limida nima o'rganiladi?
31. Morfemika bo'limida nima o'rganiladi?
32. So'z yasalishi bo'limida nima o'rganiladi?
33. Morfologiya bo'limida nima o'rganiladi?
34. Sintaksis bo'limida nima o'rganiladi?
35. Punktatsiya bo'limida nima o'rganiladi?
36. Stilistika bo'limida nima o'rganiladi?
37. O'zbek tilining tarixiy taraqqiyoti va boshqichlari haqida ma'lumot bering.
38. Fonetika-fonologiya bo'limining o'ziga xosligi haqida ma'lumot bering.
39. Fonetikaning fizik-akustik aspekti haqida ma'lumot bering.
40. Fonetikaning anatomik-fiziologik aspekti haqida ma'lumot bering.
41. Fonetikaning pereseptiv aspekti haqida ma'lumot bering.
42. Fonetikaning lingivistik-funksional aspekti haqida ma'lumot bering.
43. Fonema haqida ma'lumot bering.
44. Fonema va tovush haqida ma'lumot bering.
45. Fonetik hodisalar haqida ma'lumot bering.
46. Bo'g'in va uning turlari haqida ma'lumot bering.
47. Urg'u va uning turlari haqida ma'lumot bering.
48. Fonema va harfning farqi haqida ma'lumot bering.
49. Unlilar tasnifi haqida ma'lumot bering.
50. Undoshlarning paydo bo'lish o'rniga ko'ra tasnifi haqida ma'lumot bering.
51. Undoshlarning paydo bo'lish usuliga ko'ra tasnifi haqida ma'lumot bering.

52. Undoshlarning un paychalarining ishtirokiga ko‘ra tasnifi haqida ma’lumot bering.
53. Porlovchilar haqida ma’lumot bering.
54. Sirg‘aluvchilar haqida ma’lumot bering.
55. Portlovchi-sirg‘aluvchilar haqida ma’lumot bering.
56. Jaranglilar haqida ma’lumot bering.
57. Jarangsizlar haqida ma’lumot bering.
58. Adabiy tilda yuz beradigan fonetik o‘zgarishlar haqida ma’lumot bering
59. Og‘zaki nutqda yuz beradigan fonetik o‘zgarishlar haqida ma’lumot bering.
60. Assimilyatsiya haqida ma’lumot bering.
61. Dissimilyatsiya haqida ma’lumot bering.
62. Metateza hodisalari haqida ma’lumot bering.
63. Proteza haqida ma’lumot bering.
64. Epenteza haqida ma’lumot bering.
65. Epiteza haqida ma’lumot bering.
66. Prokopa hodisalari haqida ma’lumot bering.
67. Sinkopa hodisalari haqida ma’lumot bering.
68. Apakopa hodisalari haqida ma’lumot bering.
69. Sinerezis hodisalari haqida ma’lumot bering.
70. Reduksiya hodisalari haqida ma’lumot bering.
71. Grafika bo‘limi haqida ma’lumot bering.
72. Yozuv va uning tarixi haqida ma’lumot bering.
73. Yozuv va uning turlari haqida ma’lumot bering.
74. O‘zbek xalqi foydalangan yozuv turlari haqida ma’lumot bering.
75. Orfografiya bo‘limi haqida ma’lumot bering.
76. Yozuv tamoyillari haqida ma’lumot bering.
77. Fonetik yozuvning haqida ma’lumot bering.
78. Morfologik haqida ma’lumot bering.
79. Morfologik va fonetik yozuvning farqlari haqida ma’lumot bering.
80. Shakliy yozuv haqida ma’lumot bering.
81. Tarixiy-an‘anaviy yozuv haqida ma’lumot bering.
82. Unli harflar imlosi haqida ma’lumot bering.
83. Undosh harflar imlosi haqida ma’lumot bering.
84. Yonma-yon kelgan unlilar imlosi haqida ma’lumot bering.
85. Qator unlilar imlosi haqida ma’lumot bering.
86. Qo‘sh undoshlar imlosi haqida ma’lumot bering.
87. Qator undoshlar imlosi haqida ma’lumot bering.
88. Asos va qo‘shimchalar imlosi haqida ma’lumot bering.
89. Bosh harflar imlosi haqida ma’lumot bering.
90. Qo‘shib yozish qoidalar haqida ma’lumot bering.
91. Ajratib yozish qoidalari haqida ma’lumot bering.
92. Chiziqcha bilan yozish qoidasi haqida ma’lumot bering.
93. Qo‘shma so‘zlar imlosi haqida ma’lumot bering.
94. Juft va takroriy so‘zlar imlosi haqida ma’lumot bering.

95. 1956- yilda va 1995-yilda qabul qilingan Asosiy imlo qoidalarining farqlari haqida ma'lumot bering.

Materiallar va adabiyotlar ro'yxati

Abduazizov A. O'zbek tili fonologiyasi va morfonologiyasi. –T.: «O'qituvchi», 1992.

Сайфуллаева Р.Р., Менглиев Б.Р., Боқиева Г.Х., Қурбонова М.М., Юнусова З.Қ., Абузалова М.Қ. Ҳозирги ўзбек адабий тили. Ўқув қўлланма. – Тошкент, 2006. – 391 б.

Jamolxonov H.A. Grafika va orfografiya. Ma'ruzalar matni. –T: Nizomiy nomli TDPU bosmaxonasi, 1999.

Jamolxonov H.A. Hozirgi o'zbek adabiy tili. O'quv qo'llanmasi. 1-qism. – T.: Nizomiy nomli TDPU bosmaxonasi, 2004.

Tursunov U.M., Muxtorov J., Rahmatullayev Sh., Hozirgi o'zbek adabiy tili. Qayta ishlangan, to'ldirilgan 3- nashri. – T.: «O'zbekiston», 1992.

Nurmonov A.N. O'zbek tili fonologiyasi va morfonologiyasi. – T.: «O'qituvchi», 2006

www.literature.uz

www.genhis.philol.ru.

<http://library.ziyouz.com/uz/book/78934>

http://n.ziyouz.com/books/uzbek_adabiy_tili/Shavkat%20Rahmatullayev.%20Hozirgi%20o'zbek%20adabiy%20tili.pdf

<http://forum.ziyouz.com/index.php?topic=7508.0>

[http://n.ziyouz.com/books/kollej_va_otm_darsliklari/ona-](http://n.ziyouz.com/books/kollej_va_otm_darsliklari/ona-tili_va_adabiyot/Hozirgi%20o'zbek%20adabiy%20tili%20(G'.Abdurahmonov,%20D.Xo'jaye)

[tili va adabiyot/Hozirgi%20o'zbek%20adabiy%20tili%20\(G'.Abdurahmonov,%20D.Xo'jaye](http://n.ziyouz.com/books/kollej_va_otm_darsliklari/ona-tili_va_adabiyot/Hozirgi%20o'zbek%20adabiy%20tili%20(G'.Abdurahmonov,%20D.Xo'jaye)

[v\).pdf](http://n.ziyouz.com/books/kollej_va_otm_darsliklari/ona-tili_va_adabiyot/Hozirgi%20o'zbek%20adabiy%20tili%20(G'.Abdurahmonov,%20D.Xo'jaye)

<https://uz.denemetr.com/docs/768/index-93847-1.html>

O'qituvchining kontakt ma'lumotlari

Tel: (99) 835-41-82

t/m.@uztil41

O'qituvchi bilan haftalik konsultatsiya vaqti

Seshanba: 14.00; payshanba: 14.00; shanba: 14.00